

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN İKNA EDİCİLİĞİNİN İNCELENMESİ

Analysis Of The Persuasive Of Texts In Secondary School Turkish Course Books

Mustafa TENEKECİ

Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, Uşak / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-7770-7691

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin ikna edici metin özelliği taşıma durumlarının belirlenmesidir. Araştırmada betimsel model kullanılmıştır. Bu amaca ulaşmak için 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında MEB tarafından ortaokullar için hazırlanan 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları doküman olarak incelenmiştir. Metinler öncelikler türlerine ayrılmıştır. Belirlenen hikâye edici metinler ve bilgilendirici metinler, ikna edicilik özelliği taşıma durumunun belirlenmesi için Beyreli ve Konuk (2016) tarafından geliştirilen "İkna Edici Metinleri Değerlendirmeye Yönelik Rubrik" ile puanlanmıştır. Araştırma sonucunda ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici ve bilgilendirici metinlerin önemli bir kısmının ikna edicilik özelliğini taşıdığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İkna edici metin, Ortaokul, Türkçe, Türkçe Ders Kitabı

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the persuasive text feature carrying status of the reading texts in Turkish, 5, 6, 7 and 8th Grade Turkish textbooks. Descriptive model was used in the research. In order to achieve this goal, 5, 6, 7 and 8th Grade Turkish Course Books prepared by MONE for 2018-2019 academic year were examined as documents. Texts are divided into priority types. The determined narrative texts and informative texts were scored with "Rubric for Evaluating Persuasive Texts" developed by Beyreli and Konuk (2016) to determine the persuasiveness feature. As a result of the research, it was determined that a significant part of the narrative and informative texts in Turkish secondary school textbooks have persuasive feature.

Keywords: Persuasive text, Secondary School, Turkish, Turkish Textbook

1. GİRİŞ

Eğitim, insanın doğumu ile başlayan ve hayatın her aşamasında devam eden bir süreçtir. Bu süreç bireyde istedik yönde davranış kazandırma sürecidir. Aile içinde başlayan eğitim süreci informal ve formal biçimlerde insanın yaşamının her döneminde devam eder (Akyüz, 2005; Ertürk, 2013) Doğumla hatta yeni yaklaşımlara göre anne karnında başlayan bir süreç olması bağlamında eğitim, insanı sosyalleştirerek toplumsal bir varlık haline getirmeyi de hedefler. Eğitimin bu hedefine ulaşması için ailede başlayan süreç okulda devam eder. Okuldaki eğitim planlanmış, düzenlenmiş, belirli bir süreç içine yayılmış bir eğitimdir. Okuldaki eğitim uzmanlar tarafından yapılan çalışmalar ve ülkenin genel eğitim politikası çerçevesinde hazırlanan programlar ve bu programlara bağlı olarak vücuda getirilen müfredatta uygun olarak yürütülür. Okullar için hazırlanan müfredatta öğrencide oluşması istenen davranış ve öğrenime yönelik ilerlemeler kazanım ifadesi ile yer alır. Müfredatta yer alan kazanımların öğrenciye aktarılması ise derslerde çeşitli materyaller yardımı olur.

Teknolojinin gelişmesine paralel olarak eğitimde kullanılan materyallerin çeşidi ve sayısı artmıştır. Birçok yeni materyal eğitim öğretim sürecine dâhil olmuştur. Bunlardan biri de akıllı tahtalardır. Eğitimdeki bütün ilerlemelere ve gelişmelere rağmen müfredatın istediği kazanımların öğrenciye verilmesinde en temel materyal ders kitabıdır. Bu durum bir eğitim kurumu olarak okullar var olduğu ilk günden bugüne kadar değişmeden süregelmiştir. Ders kitaplarının ulaşımının kolay olması, verilmek istenen kazanımı düzenlenmiş bir plan içinde ve aşamalı olarak öğrenciye sunabilmesi, öğretmene dersi işleme sürecindeki yardımcı işlevi ile ders kitabı eğitim ve öğretimdeki önemini hep korumuştur. Ders kitapları; bir ülkenin eğitim politikaları doğrultusunda teşkil edilen eğitim programlarında hedeflenen amaçlar doğrultusunda öğretim programlarındaki derslerin içeriği ile ilgili konuları öğrencilere aktaran, öğrencilerin öğrenme yeterliliklerine uygun çalışma olanağı sunan ve diğer materyallere oranla daha kolay ulaşılabilen öğretim materyalleridir (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2001; Güneş, 2002; Kılıç ve Seven, 2003; Evin ve Kafadar, 2004; Semerci, 2004; Keser, 2004; Demirel ve Kıroğlu, 2005; Hesapçıoğlu, 2008). Derste kullanılan ve

dersin geliştirilmesini esas alan en önemli materyal ders kitabıdır (Bulut ve Orhan, 2012). Tüm dersler için önem arz eden ders kitapları, dilin öğretilmesi ve dil ile birlikte kültürün de aktarımı konusunda etkili bir materyaldir. Bu bağlamda, “Anadili öğretiminin etkili bir şekilde gerçekleşmesi için işlevsel ders kitaplarına ihtiyaç duyulmaktadır.” (Batur, 2010).

Ders kitapları bu işlevlerini metinler vasıtasıyla yerine getirirler. Özellikle Türkçe ders kazanımlarının tamamı kitaptaki metne bağlı olarak verilir. İşte Türkçe ders kitaplarındaki metinler bu yönüyle çok önemlidir. Bir ders kitabındaki metnin hangi özellikleri taşıdığı ya da taşımadığını bilimsel olarak ortaya konması sonraki yıllarda yazılacak ders kitaplarına içerik oluşturulurken, metin seçilirken, etkinlikler belirlenirken yol gösterici olacaktır. Bu etkinliklerin sadece okuma materyalleri olarak değil, eleştirel okumayı, yazılı ve sözlü iletişim araçlarını etkili kullanmayı güçlendirici çalışmalar olarak görülmesi ve tasarlanması uygun olacaktır (Çifçi ve Özen, 2018). Bu çalışmada 2018-2019 eğitim öğretim yılında Türkiye’de ortaokullarda okutulan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler, ikna edicilik özelliği taşıma durumları bakımından incelenmiştir.

1.1. Metin ve Metin Türleri

Metin, yazar ve okuyucu arasındaki iletişimi oluşturan unsurdur. Yazarın duygusu, düşüncesi, bilgisinin belli biçimsel kurallara ve anlatım tekniklerine uygun olarak yazıya geçmiş haline metin denir. Bu metinlerin karakteristik şekilleri ise metin türü olarak tanımlanmaktadır. Metin türü, metin yazarının bir amaç doğrultusunda tercih ettiği yapı ve dilsel araçları, yapmayı arzuladıklarını ve onun kişisel tercihlerini yansıtmaktadır. Yazar tarafından kullanılan bu dilsel seçimler, stratejiler de metni daha etkili yapmak, okuyucunun beklentilerini yerine getirmek ya da birtakım kurumsal sınırlamaları gerçekleştirmek amacıyla kullanılmaktadır (Bhatia, 1993’ten Akt. Okur, Göçer, & Süğümlü, 2013). Metin türüne ilişkin çeşitli tasnifler yapılmıştır. Bu tasniflerden biri de Günay’a aittir. Günay’a göre (2007) metinler, söylem türüne göre beş grupta toplanabilir:

“Bildirmek: Anlatısal, betimleyici, açıklayıcı, önceden haber verici

İnandırmak: Kanıtlayıcı

Sormak: Söyleşimsel

Buyurmak: Buyurucu

İkna etmek: Sözbilimsel”

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İkna Edici Metin

İnsanlar çeşitli farklar oluşturan yaş, meslek, din, felsefi inançlar gibi sınırlamalara bakmaksızın birbirlerini ikna etme çabası içindedirler (Mortensen, 2004) Dil ise ikna edicilik bağlamında kullanılan en iyi vasıta. İkna sürecinde diğer iletişimlerin aksine içerikten çok içeriğin nasıl sunulduğu önemlidir. Bu açıdan bakıldığında metinler, yapısı, biçimi, işlevi ve anlamı, gibi çeşitli yönleri sebebiyle ikna edici olarak tanımlanabilmektedir. İkna terimi ve metin türünün ortak noktası ikisinin de iletişimsel amaçları gerçekleştirmek için kullanılmasıdır.

İkna üzerine ilk kapsamlı çalışmayı Aristo yapmıştır (Kurudayıoğlu ve Yılmaz, 2014). “Aristoteles (M.Ö. 384-322) retorik anlayışıyla kendisinden önceki retorik hakkındaki düşünceleri toparlar ve sonrakiler için günümüze dek izlenen bir kılavuz olur.” (Bal, 2009). Retorik üzerine çalışma, tam anlamıyla, inandırma tarzıyla ilgili bir iştir (Aristoteles, 2015) İkinci (2016) retorik sanatının bir sistem içinde dinleyiciyi ikna etmek veya inandırmak bakımından söylemini kurmak anlamında teknikler birliği olduğunu belirtmiştir. Temel ikna sanatı olan retorik, müzakere açısından önemlidir çünkü tıpkı müzakere olduğu gibi retorikte de bir hatip, bir dinleyici ve medya diye nitelediğimiz bunu sağlayan bir dil vardır (Boynukalın, 2013). Aristoteles (2015) retorik diyalektiğin sesteşi olduğunu belirtmiş ve her ikisinin amacının da inandırmak olduğunu söylemiştir. İkna edici metnin iletişimsel hedefi okuyucunun düşüncesinde değişiklik yapmaktır. Reklam, afiş, propaganda gibi metinler ile (Okur vd., 2013), mektuplar, dilekçeler, akademik çalışmalar, lisansüstü düzeyde hazırlanan tezler, bilimsel dergilerde yayımlanan makaleler ikna edici yazı grubuna girmektedir (Dinler, 2000). Akfırat’a göre (2010) ikna odaklı metinlerin amacı, okurun düşüncelerinde değişiklik yaratmaktır. Bu tür metinler aktardıkları bilgi ile okurların fikirlerini değiştirmeyi amaçlar.

Bütün bu tanımlardan hareketle ikna edici metinler, okuyucuda bir anlayış yerleştirme, bir düşünce değişikliği, bir inanış oluşturma veya bir inanışı terk etme, bir durumu normal karşılama veya bir duruma karşı gelme duygusu oluşturmak için yazılan yazılardır, denilebilir.

2.2. İkna Edici Metin Özellikleri

İkna edici metinlerde bulunması gereken özellikler ile ilgili birçok görüş vardır. Bu görüşlerin genel olarak ortak noktalarda bulunduğu söylenebilir. İkna edici metinlerde bulunması gereken özellikleri Kurudayıoğlu ve Yılmaz (2014) temel ve yardımcı birimler olarak ikiye ayırmaktadır. Temel birimleri, giriş, önerme, ana argümanlar ve karar; yardımcı birimleri ise karşı önerme ve yardımcı argümanlar oluşturmaktadır.

• Temel birimler

- ✓ Giriş: Amaç okuyucuyu metne çekmek, ikna sürecini başlatmaktır.
- ✓ Önerme: Yazarın kabul ettirmek için öne sürdüğü düşüncedir.
- ✓ Ana argüman: Önermeyi destekleyen birimdir.
- ✓ Karar: Yazar metni özetleyerek vardığı sonucu okuyucu ile paylaşır.

• Yardımcı birimler

- ✓ Karşı önerme: Yazarın okuyucudan önermesine karşı gelebilecek düşünceleri göz önünde bulundurarak, bunları metin oluşturma sürecinde kullanması ve çürütmesidir.
- ✓ Yardımcı argüman: Önermeyi destekleyen fakat daha az güce sahip olan argümanlardır.

2.3. 2018 Türkçe Öğretim Programında İkna Edici Metinlerin Yeri

2018 1-8 Türkçe Öğretim Programı'nda ikna edici metin kavramı sadece iki yerde geçmektedir. Biri konuşma kazanımı olarak "T.8.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar. T.8.2.3. Konuşma stratejilerini uygular. Yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma, ikna etme ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır (MEB, 2018, 48)." biçiminde, diğeri okuma kazanımı olarak "T.8.3.29. Medya metinlerini analiz eder. Medya metinlerinin amaçlarının (kültür aktarma, olay yorumlama, bilgilendirme, eğlendirme, ikna etme) belirlenmesi sağlanır (MEB, 2018, 50)." biçiminde yer almaktadır. Diğer sınıf düzeylerinde ikna edicilik kavramına rastlanmamıştır.

3. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın amacı ve yöntemi 5 başlık altında açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2018-2019 eğitim öğretim yılında ortaokullarda okutulan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin ikna edici metin yapısı bakımından incelemesini yaparak durumu ortaya koymaktır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma betimsel bir çalışmadır ve tarama modelindedir. "Betimsel yöntem olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye ve açıklamaya çalışmaktır." (Kaptan, 1998). Karasar (2012) tarama modellerinin, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımları olduğunu ifade etmektedir. Araştırmanın verileri ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından elde edilmiştir. Bu ders kitaplarındaki metinlerin incelenmesi sonucu ortaokul Türkçe ders kitaplarında ikna edici metinlerin bulunma durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla ders kitaplarında yer alan metinler incelenerek hikâye edici metinler ve bilgilendirici metinler belirlenmiştir. Belirlenen metinler ikna edicilik özelliği taşıma durumunun belirlenmesi için Beyreli ve Konuk (2016) tarafından geliştirilen "İkna Edici Metinleri Değerlendirmeye Yönelik Rubrik" ile puanlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 1- 2018-2019 eğitim öğretim yılında MEB tarafından yayımlanmış 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile sınırlıdır.
- 2- 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ile sınırlıdır.

- 3- Araştırmada metinlerin ikna ediciliklerinin belirlenmesinde “İkna Edici Metinleri Değerlendirmeye Yönelik Rubrik” kriter olarak kullanılmıştır.
- 4- Ortaokul 7. sınıfta 2018-2019 eğitim öğretim yılında MEB tarafından iki farklı Türkçe ders kitabı belirlendiğinden bu çalışmada 7. sınıf ders kitabı olarak editörlüğünü Emine Kırman'ın yaptığı kitap seçilmiştir. Bu seçimde erişilebilirlik kolaylığı temel alınmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışma verileri, 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından belgesel tarama ile elde edilmiştir. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir ve bu belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (Karasar, 2012).

3.5. Verilerin Analizi

Çalışma materyallerinde yer alan metinler ikna edicilik özellikleri bakımından betimsel olarak analiz ile sunulmuş, incelenen kitaplardaki metinlerin ikna edicilik durumu gözler önüne serilmiştir. Bu amaçla ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinler ve bilgilendirici metinler “İkna Edici Metinleri Değerlendirmeye Yönelik Rubrik” ile değerlendirilmiştir. Bu rubrik Beyreli ve Konuk bir metni 5 boyut ve 17 alt boyuttan oluşan en düşük 1 en yüksek 4 puan ile puanlanan rubrik ile değerlendirmenin uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Rubrik şu boyutlardan oluşmaktadır:

1. Örgü
 - 1.1. Başlık
 - 1.2. Giriş
 - 1.3. Gelişme
 - 1.4. Sonuç
2. Kurgu
 - 2.1. Tez (Amaç)
 - 2.2. Destekleyici Görüşler
 - 2.3. Karşı Görüşler
 - 2.4. Duygusal Yönlendirme
 - 2.5. Tekrar
 - 2.6. Çağrı
3. İnanırcılık
 - 3.1. Kaynak
 - 3.2. Gereçlendirme
 - 3.3. Detaylandırma
4. Anlatım
 - 4.1. Geçiş İfadeleri
 - 4.2. Gereklilik İfadeleri
5. Dış Yapı
 - 5.1. Yazım
 - 5.2. Noktalama (Beyreli ve Konuk, 2016).

Rubrikten en düşük 17 en yüksek 68 puan alınabilmektedir. Rubriğin değerlendirmesi yapılırken rubrikten alınan puan alt boyut (kriter) sayısına bölünerek 4 üzerinden bir puan elde edilir. Elde edilen puan incelenen metnin ikna edicilik puanı olarak değerlendirilir. Beyreli ve Konuk değerlendirmeden alınacak puanların karşılıklarını şöyle ifade etmişlerdir:

Tablo 1. Performans Düzeyi Puan Aralıkları.

[Aralık katsayısı = (en yüksek puan – endüşük puan) / kriter sayısı]	1 – 1,75 → yetersiz 1,76 – 2,51 → geliştirilmeli 2,52 – 3,27 → iyi 3,28 – 4,03 ~ 4,00 → çok iyi
(4-1) / 4 = 3 / 4 = 0,75	

Çalışmada belirlenen hikâye edici ve bilgilendirici metinler üç alan uzmanı (Türkçe öğretmeni) tarafından rubrikle değerlendirilmiştir. Daha sonra araştırmacı değerlendirmecilerin her metindeki her kriter için verdikleri puanların aritmetik ortalamalarını belirlemiştir. Böylece her metin için toplam bir ikna edicilik puanı ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada incelenen metinlerden rubriğe göre 2,51 ve üzeri puan alan metinler ikna edici metin olarak değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 2. 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinler

METNİN BAŞLIĞI	KONU	METNİN TÜRÜ	GENEL TÜRÜ
15 Temmuz	15 Temmuz Darbe Girişimi / Vatan Sevgisi	Bildiri	Bilgilendirici Metin
Anadolu Sevgisi	Anadolu	Şiir (Pastoral)	Şiir
Anadolu'nun Cirit Oyunları	Cirit Oyunu	Makale	Bilgilendirici Metin
Ben Bir Çınar Ağacıydım	Ağaç Sevgisi	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Bilmeyen Var mı?	İstiklal Marşı	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Bir Dâhiyle Konuşmak	Oktay Sinanoğlu	Deneme	Bilgilendirici Metin
Cazgır	Güreş	Şiir (Lirik)	Şiir
Çocuk Doğru Söyledi	İnsanları Kazanmak (İkna Etmenin Önemi)	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Çocukluk	Çocukluk	Şiir (Lirik)	Şiir
Eyvah! Ormanda Kayboldum	Orman	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Forsa	Gurbet	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Güneşin Uyuduğu Yer	Güneşin Uyuduğu Yer (Çocuk Yüreğinin Büyüklüğü)	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Güvercin	Dayanışma	Fabl	Hikâye Edici Metin
Hasta	Hastalık (Hasta Bakımı ve Ziyareti)	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Jules Vern'den (Jul Vern) Geleceğe Dair	Jules Vern	Biyografi	Bilgilendirici Metin
Kar Tanesinin Serüveni	Kar	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Karagöz ile Hacivat – İncelik	İncelik	Tiyatro	Tiyatro
Karikatür (Metin Yok)	Sadece Görseller Var	-----	-----
Keramet Kavukta mı?	Okumanın Önemi	Şiir (Manzum Hikâye)	Şiir
Kitabın Serüveni	Kitabın Hikâyesi	Şiir (Lirik)	Şiir
Küçük Ağa	Vatan Sevgisi (Kurtuluş Savaşı)	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Mustafa Kemal'in Kağnısı	Kurtuluş Savaşı	Şiir (Epik)	Şiir
Okuma Kitaplarım	Kitaplar	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Oyuncak	Oyuncaklar	Deneme	Bilgilendirici Metin
Püf Noktası	Sabır	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Reçete	Doğanın Nimetleri	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Sağlıklı Yaşıyorum	Sağlıkla İlgili Bilmemiz Gerekenler	Duyuru (Broşür)	Bilgilendirici Metin
Sarımsak Soslu Makarna	Makarna Yemeği tarifi	Makale	Bilgilendirici Metin
Tamburi Cemil Bey Enstrümanları Anlatıyor	Enstrümanlar	Makale	Bilgilendirici Metin
Uzayda Bir Gün	Uzay İstasyonunda Yaşam	Makale	Bilgilendirici Metin
Vakit Varken	Erdemler	Şiir (Didaktik)	Şiir
Yüksek Evde Oturanın Türküsü	Yüksek Evler	Şiir (Satirik)	Şiir

Tablo 3. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Dağılımı

Hikâye Edici Metin	Bilgilendirici Metin	Şiir	Diğer
10	12	8	2

MEB 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinler incelenerek konuları, alt türleri ve genel türleri belirlenmiştir. Yapılan incelemede kitaptaki toplam 32 metinden 10'u hikâye edici metin, 12'si bilgilendirici metin, 8'i şiir, 1'i tiyatro ve 1'i de sadece görsellerden oluşan karikatür olarak tespit edilmiştir. İnceleme sonucu hikâye edici ve bilgilendirici metinler rubrik ile değerlendirilmiş ve ikna edicilik durumları belirlenmiştir.

Tablo 4. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Bulunan İkna Edici Metinler

Hikâye Edici Metin	Bilgilendirici Metin
5	10

Beyreli ve Konuk (2016) tarafından hazırlanan “İkna Edici Metinleri Belirlemeye Yönelik Rubrik” ile değerlendirilen metinlerden 15’inin ikna edicilik özelliklerini taşıdığı görülmüştür. Bunlardan 10’u bilgilendirici metindir. Bilgilendirici metinlerden 2’si ikna edicilik için yeterli sayılacak puanı alamamıştır. Hikâye edici metinlerden 5’i ikna edici özellik gösterirken 5’i ikna edici bulunmamıştır.

Tablo 5. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinler

METNİN BAŞLIĞI	KONU	METNİN TÜRÜ	GENEL TÜRÜ
15 TEMMUZ	15 Temmuz Darbe Girişimi / Vatan Sevgisi	Bildiri	Bilgilendirici Metin
Afyon	Afyonkarahisar İli	Gezi Yazısı	Bilgilendirici Metin
Ana Dili	Ana Dili	Şiir (Didaktik)	Şiir
Anadolu	Anadolu	Şiir (Epik)	Şiir
Arıyorum	Türkçe / Dil Sevgisi	Şiir (Satirik)	Şiir
Atatürk’ün Bonservis Kitabı	Atatürk’ün Yazdığı Geometri Kitabı	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Aziz Sançar	Aziz Sançar’ın Yaşam Öyküsü	Otobiyografi	Bilgilendirici Metin
Bisiklet Zamanı	Bisiklet Türleri	Makale	Bilgilendirici Metin
Bu Da Benim Öyküm	Kitap Sevgisi (Kitap Okumanın Önemi)	Anı	Hikâye Edici Metin
Canım Kitaplığım	Kitap Seçimi	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Cephane Sandığımda Kitap	Kitapların ve Okumanın Önemi	Anı	Hikâye Edici Metin
Cirit	Cirit Oyunu	Makale	Bilgilendirici Metin
Çanakkale Türküsünün Hikâyesi	Çanakkale Türküsü	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Dostluğa Dair	Dostluk	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Evet Efendim	Nezakat	Tiyatro (Hacivat – Karagöz)	Tiyatro
Gümüş Kanat	Hayvan Sevgisi	Hikâye	Hikâye Edici Metin
İnsanlar Zamanı Eskiden Nasıl Ölçerdi?	Saatler / Zamanın Ölçümü	Makale	Bilgilendirici Metin
Merak Ettiklerimiz	Uzay Hakkında Merak Ettiklerimiz	Makale	Bilgilendirici Metin
Obezite Hakkında 10 Soru 10 Cevap	Obezite	Broşür (Makale)	Bilgilendirici Metin
Sen de Bir İyilik Yap	İyilik	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Sevgi Diyen Çağlar Aşar	Sevgi	Şiir (Didaktik)	Şiir
Sevgi Filozofu Yûnus Emre	Yûnus Emre	Deneme	Bilgilendirici Metin
Sır Tutamayan At Bakıcısı	Sır Tutmak / Sadakat	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Su Kirliliği	Su Kirliliği	Makale	Bilgilendirici Metin
Şimşekler ve Yıldırımlar	Şimşekler ve Yıldırımlar	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Tarhananın Öyküsü	Tarhana Yapımı	Makale	Bilgilendirici Metin
Teknoloji Bağımlılığı	Teknoloji Bağımlılığı	Makale	Bilgilendirici Metin
Türk Askerinin Cesareti	Türk Askeri / Çanakkale Savaşı	Anı	Hikâye Edici Metin
Vatan Destanı	Vatan Sevgisi	Şiir (Epik)	Şiir
Vermek Çoğalmaktır	Yardımseverlik / İyilik	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Yaşlı Nine	Atatürk Sevgisi	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Yemek İçmek Sindirmek	Yemek Yemek ve Sindirim	Söyleşi	Bilgilendirici Metin

Tablo 6. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Dağılımı

Hikâye Edici Metin	Bilgilendirici Metin	Şiir	Tiyatro
8	18	5	1

Yapılan incelemede kitaptaki toplam 32 metinden 8’i hikâye edici metin, 18’i bilgilendirici metin, 5’i şiir ve 1’i tiyatro olarak tespit edilmiştir. İnceleme sonucu hikâye edici ve bilgilendirici metinler rubrik ile değerlendirilmiş ve ikna edicilik durumları belirlenmiştir.

Tablo 7: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Bulunan İkna Edici Metinler

Hikâye Edici Metin	Bilgilendirici Metin
6	13

Yapılan incelemede 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 26 bilgilendirici ve hikâye edici metin belirlenmiştir. Söz konusu metinler "İkna Edici Metinleri Belirlemeye Yönelik Rubrik" ile değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede 19 metnin ikna edicilik özelliklerini taşıdığı görülmüştür. Aynı değerlendirmede 7 metnin ise ikna edicilik özelliklerini taşımadığı belirlenmiştir. Hikâye edici metinlerden 2'si bilgilendirici metinlerden ise 5'i ikna edici bulunmamıştır.

Tablo 8. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinler

METNİN BAŞLIĞI	KONU	METNİN TÜRÜ	GENEL TÜRÜ
"A" Harfi	Christy Brown'ın Hayat Hikâyesi ve Başarıları	Otobiyografi	Bilgilendirici Metin
Adını Göklere Yazdıran Çocuk	Kaoru İkeya'nın Hayatı	Biyografi	Bilgilendirici Metin
Ağaçtan Oyma Su Tası	Eşyaların Değeri	Anı	Hikâye Edici Metin
Ana İşsiz Kalınca	Memleket Özlemi	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Anadolu'da Kilim Demek	Kilim	Makale	Bilgilendirici Metin
Aşık Veysel Şatıroğlu	Aşık Veysel	Biyografi	Bilgilendirici Metin
Atatürk'ü Gördüm Düşümde	Atatürk Sevgisi	Şiir	Şiir
Başarıya Gitmek Mi, Başarıyı Çekmek Mi?	Başarı / Kişisel Gelişim	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Bir Adam, Bir Köy, Bir Orman	Ağaç Dikmenin Önemi	Anı	Hikâye Edici Metin
Bir Dünya Düşünürüm	Güzel Bir Dünya Hayali	Şiir	Şiir
Çiçek Dürbünü	Çiçek Dürbünü (Çocukluk)	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Çok Geç Diye Bir Zaman	Başarı	Anı	Hikâye Edici Metin
Futbolcu Olmaya Karar Vermiştim	Sporcu Olma İsteği	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Geleneksel Türk Sanatlarından Ebru	Ebru Sanatı	Makale	Bilgilendirici Metin
Gize	Gize (Mısır)	Gezi Yazısı	Bilgilendirici Metin
Gün Doğacak	Milli Mücadele	Tiyatro	Tiyatro
Hayat O Gün Çok Güzeldi	Çocukluk, kitaplar ve Müzik	Anı	Hikâye Edici Metin
İki Tekerlekli Özgürlük	Bisiklet Kullanmak	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Kaplumbağayla İki Ördek	Sabırsızlığın, hataların acı sonu	Fabl	Hikâye Edici Metin
Karagöz Nedir?	Karagöz Oyunu ve Önemi	Makale	Bilgilendirici Metin
Karlı Dağların Arkadaşı Ol	Kayak	Makale	Bilgilendirici Metin
Kızgın Bir Lira	Dürüstlük / Doğru Söylemenin önemi	Anı	Hikâye Edici Metin
Kitaplarla Kurulan Dostluk	Kitaplar	Şiir	Şiir
Korku	Korkuya Alışmak	Şiir	Şiir
Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay	Milli Mücadele ve Müreffeli Kadınlar	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Nasrettin Hoca Hikâyeleri	Fıkralar	Şiir	Şiir
Okumak Düşünmek İçindir	Okumak ve Düşünmek	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Okumanın İşlevi	Okumanın Önemi	Deneme	Bilgilendirici Metin
Sığırtmaç Mustafa'nın Öyküsü	Atatürk'ün Çocuk Sevgisi	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Simit ve Peynir'le "Bilim İnsanı Öyküleri"	Karl Landsteiner	Otobiyografi (Karikatür)	Bilgilendirici Metin
Tahta Bisiklet	Sevgi	Mektup (Anı)	Hikâye Edici Metin
Yusufoçuk	Yusufoçuk Kuşu Efsanesi	Efsane	Hikâye Edici Metin

Tablo 9. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Dağılımı

Hikâye Edici Metin	Bilgilendirici Metin	Şiir	Tiyatro
12	14	5	1

Yapılan incelemede kitaptaki toplam 32 metinden 12'si hikâye edici metin, 14'ü bilgilendirici metin, 5'i şiir ve 1'i tiyatro olarak tespit edilmiştir. İnceleme sonucu hikâye edici ve bilgilendirici metinler rubrik ile değerlendirilmiş ve ikna edicilik durumları belirlenmiştir.

Tablo 10. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Bulunan İkna Edici Metinler

Hikâye Edici Metin	Bilgilendirici Metin
12	14

Yapılan incelemede 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 26 bilgilendirici ve hikâye edici metin belirlenmiştir. Söz konusu metinler "İkna Edici Metinleri Belirlemeye Yönelik Rubrik" ile değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede 26 metnin tamamının ikna edicilik özelliklerini taşıdığı görülmüştür.

Tablo 11. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinler

METNİN BAŞLIĞI	KONU	METNİN TÜRÜ	GENEL TÜRÜ
Acele Karar Vermeyin	Acele Karar Vermenin Sonuçları	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Aliya İzzetbegoviç ve Özgürlük Mücadelesi	Aliya İzzetbegoviç ve Verdiği Mücadele	Biyografi	Bilgilendirici Metin
Anadolu Davulu	Davul	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Anadolu Uygarlıkları	Anadolu Uygarlıkları	Şiir-pastoral	Şiir
Atatürk'e Mektup	Eğitim	Mektup	Bilgilendirici Metin
Benlik Üzerine	Benlik (Kişinin Kendini Sevmesi)	Sohbet	Bilgilendirici Metin
Bilge Adamın Yolu	Bireysel Farklılıklar	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Bir Adım Atın	Kişisel Gelişim	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Bir Baba/Bir Zihniyet	Meslek Seçimi	Anı	Hikâye Edici Metin
Burada Dur!	Yer İsimleri	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Bursa'da Zaman	Bursa	Şiir (Pastoral)	Şiir
Değirmende Döner Taşım	Değirmende Buğday Öğütme	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Emine Teyze'nin Çilek Reçeli	Paylaşma, Dayanışma	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Ergenekon Destanı	Ergenekon Destanı	Destan	Hikâye Edici Metin
Eşekle Tilki	Uyanıklığın Sonu	Fabl	Hikâye Edici Metin
Faydalı bir iş görmek zevki	Yararlı iş görme	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Geçen Zaman	Zamanın Geçiciliği	Şiir (Lirik)	Şiir
Gurbet	Gurbet	Şiir	Şiir
Gül'ü İncitme Gönül	Sevgi	Şiir (Didaktik)	Şiir
Haritada Bir Nokta	Balıkçıların Yaşamı	Hikâye	Hikâye Edici Metin
İstiklal Madalyası	Şehitlik ve Gazilik (İstiklal Madalyasının Değeri)	Deneme	Bilgilendirici Metin
Kalbin Sesi	Değişen Bakış Açıları	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Martı	Kişisel Gelişim	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Mikro Minyatür	Minyatür (Mikro Minyatür) Sanatçısı	Biyografi	Bilgilendirici Metin
O Geliyor	M. Kemal Atatürk	Şiir- (Epik)	Şiir
Özgürlük	Özgürlük	Şiir (Lirik)	Şiir
Sanat	Sanat	Şiir	Şiir
Selimiye Camî	Selimiye Camisi	Makale	Bilgilendirici Metin
Türkçenin Güzelliği	Türkçenin Güzelliği	Söyleşi	Bilgilendirici Metin
Vatan Yahut Silistre	Vatan Sevgisi	Tiyatro	Tiyatro
Yirmi Beş Kuruş	Dürüstlük	Hikâye	Hikâye Edici Metin
Yûnus Emre'nin Mezarları	Yûnus Emre'nin Birçok Yerde Mezarı Olması	Söyleşi	Bilgilendirici Metin

Tablo 12. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Dağılımı

Hikâye Edici Metin	Bilgilendirici Metin	Şiir	Tiyatro
11	12	8	1

Yapılan incelemede kitaptaki toplam 32 metinden 11'i hikâye edici metin, 12'si bilgilendirici metin, 8'i şiir ve 1'i tiyatro olarak tespit edilmiştir. İnceleme sonucu hikâye edici ve bilgilendirici metinler rubrik ile değerlendirilmiş ve ikna edicilik durumları belirlenmiştir.

Tablo 13. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Bulunan İkna Edici Metinler

Hikâye Edici Metin	Bilgilendirici Metin
11	12

Yapılan incelemede 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 23 bilgilendirici ve hikâye edici metin belirlenmiştir. Söz konusu metinler "İkna Edici Metinleri Belirlemeye Yönelik Rubrik" ile değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede 23 metnin tamamının ikna edicilik özelliklerini taşıdığı görülmüştür. Bu bağlamda 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki bilgilendirici ve hikâye edici metinlerin tamamının ikna edici metin özelliklerini taşıması dikkat çekicidir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMALAR

Araştırmada 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında ortaokullarda okutulan MEB Türkçe ders kitapları içerdikleri metinlerin türleri ve ikna edici metin özelliklerini taşıma durumları bakımından incelenmiştir. Metinlerin türleri ve alt türleri belirlenmiş ve tablolar halinde sunulmuştur. Metinlerin ikna edicilik durumunun tespiti için Beyreli ve Konuk (2016) tarafından geliştirilen 5 boyut ve 17 alt boyuttan oluşan rubrik kullanılmıştır.

Araştırmada 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki 32 metinden 15 adedi ikna edici metin olarak belirlenmiştir. Bunların 5'i hikâye edici metin iken 10'u bilgilendirici metindir.

6.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki 32 metinden 19 adedi ikna edici metin olarak belirlenmiştir. Bunların 6'sı hikâye edici metin iken 13'u bilgilendirici metindir.

7.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki 32 metinden 26 adedi ikna edici metin olarak belirlenmiştir. Bunların 12'si hikâye edici metin iken 14'ü bilgilendirici metindir.

8.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki 32 metinden 23 adedi ikna edici metin olarak belirlenmiştir. Bunların 11'i hikâye edici metin iken 12'si bilgilendirici metindir.

İncelenen Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye edici metinlerin ve bilgilendirici metinlerin ikna edici metin özelliklerini genel olarak taşıdıkları belirlenmiştir. Önceki çalışmalarla karşılaştırıldığında 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ikna edicilik özelliğine sahip olma oranı Çifçi ve Özen (2018) tarafından yapılan çalışmada belirlenen ilkokul 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki ikna edici metinlerin toplam metinler içindeki oranından fazladır.

İkna edici metinler ve ikna edici konuşma, yazma etkinliklerinin 2018 1-8 Türkçe Programı'nda sadece 8. sınıfta ve iki kazanımla yer alması oldukça düşündürücüdür. Çünkü literatür araştırması sırasında başta Amerika ve Avustralya olmak üzere birçok ülkenin müfredatlarında ikna edici yazma, ikna edici konuşma konularına önemli bir yer verildiği görülmüştür.

Akyol (2006) öğrencilerin en fazla ikna edici yazı türünde güçlük çektiğini belirtmiştir. İkna etme becerisinin temel bir iletişim becerisi olarak ilkokuldan itibaren belli bir plan dâhilinde öğrencilere kazandırılması yararlı olabilir. Caine (2008; Akt: Kaptan, 2015) ikna edici yazı çalışmalarının üçüncü sınıftan itibaren yapılabileceğini ileri sürmektedir.

İkna edici metinler üzerine yapılacak çalışmalarda metinlerin hedef kitlesi konumundaki öğrencilerin temel alındığı, öğrencilere göre bir metinde bulunması gereken ikna edicilik unsurlarının neler olduğuna, ne tür metinlerin öğrencileri ikna kabiliyetine sahip olduğuna yönelik öğrenci odaklı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

AKFIRAT, S. (2010). İkna Odaklı Metin Türleri Olarak Reklam Metinleri. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi, Muğla.

AKYOL, H., (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*, Kök Ankara: Kök.

AKYÜZ, Y. (2005). Türk Eğitim Tarihi "M.Ö. 1000-M.S. 2004". Ankara: Pegem A Yayıncılık.

KILIÇ, A. ve SEVEN, S. (2003). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ARİSTOTELES. (2015). Retorik (M. H. Doğan, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi

BAL, M. (2009). Aristoteles'e göre retorik. Erişim tarihi: 20.11.2018, http://www.metinbal.net/metin_yayinlar/Aristotelese_Gore_Retorik_metin_bal.pdf.

BATUR, Z. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya.

- BEYRELİ, L. & KONUK, S. (2016). İkna edici metinleri değerlendirmek için bir rubrik önerisi ve rubriğin kullanılabilirliği. *International Journal of Language Academy*, 4(4), 183-204.
- BOYNUKALIN, N. (2013). Argümantasyon yoluyla fikir iklimi oluşturma: Nazım Hikmet Ran ve Necip Fazıl Kısakürek örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- BULUT, M., & ORHAN, S. (2012). Türkçe-Edebiyat Ders Kitaplarının Dil ve Kültür Aktarımındaki Rolü ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 297-311.
- ÇİFCİ, M., & ÖZEN, N. E. İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında (2., 3., 4. Sınıf) Yer Alan Metinlerin İkna Edici Metin Yapısı Bakımından İncelenmesi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 115-131.
- DEMİREL, Ö. ve KIROĞLU, K. (2005). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- DİNLER, Z. (2003). Bilimsel araştırma ve internete bağlı bilgi merkezleri el kitabı. Bursa: Ekin kitabevi,
- EKİNCİ, N. (2016). Antik Yunan'dan Roma'ya retorikten propagandaya. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 149-174.
- ERTÜRK, S. (2013). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Edge Akademi Yayıncılık
- EVİN, İ. ve KAFADAR, O. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. Cilt:32, Sayı:2.
- GÜNAY, D. (2007). Metin Bilgisi. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- GÜNEŞ, F. (2002). Ders Kitaplarının İncelenmesi, Ankara: Ocak Yayınları.
- HESAPÇIOĞLU, M. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri Eğitim Programları ve Öğretim* Ankara: Nobel Yayınları.
- KAPTAN, A. (2015). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin ikna edici yazma beceri düzeylerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- KAPTAN, S. (1998). Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri. Ankara: Tekışık Ofset
- KARASAR, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (23. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- KESER, H. (2004). İlköğretim 4. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2004, Cilt:2, Sayı:3.
- KURUDAYIOĞLU, M., & YILMAZ, E. (2014). Nasıl ikna ediliyoruz? İkna edici metinler ve yapısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 10(1), 75-102.
- MEB (2018). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812312239736%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202018.pdf> Adresinden Erişildi. (25.12.2018)
- MORTENSEN, W. K. (2004). *Maximum Influence: The Twelve Universal Laws of Power Persuasion*. New York: Amacom.
- OKUR, A., GÖÇEN, G., & SÜĞÜMLÜ, Ü. (2013). İkna edici yazma ve karşılaştırmalı bir araştırma (Avustralya ana dili öğretimi ders materyalleri ve Türkiye örneği). *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), 167-197.
- SEMERCİ, Ç. (2004). "İlköğretim Türkçe Ve Matematik Ders Kitaplarını Genel Değerlendirme Ölçeği", *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs. Cilt: 28 No:1.
- TERTEMİZ, N. ERCAN, L. ve KAYABAŞI, Y. (2001). "Ders kitabı ve Eğitimdeki Önemi: Bölüm1" *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu*: Editör: Leyla Küçükahmet, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım A.Ş